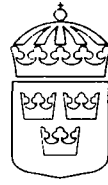

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1991/92:AU2y

Arbetsmarknadsfrågor

1991/92
AU2y

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1991/92:51 om en ny småföretagspolitik och över motioner väckta med anledning av propositionen, såvitt avser arbetsmarknadsfrågor. Dessa frågor behandlas huvudsakligen i propositionens avsnitt 9.1–7. Motionerna med anledning av frågorna är 1991/92:N9 av Mona Sahlin m.fl. (s), 1991/92:N14 av Karl-Erik Persson m.fl. (v) och 1991/92:N16 av Ian Wachtmeister och Bengt Dalström (nyd), yrkandena 4 och 5. I yttrandet kommer utskottet också in på frågan om den s.k. negativa föreningsrätten. I propositionens avsnitt 4 anføres att en kommitté bör ges i uppdrag att utreda frågan om grundlagsskydd för bl.a. den negativa föreningsrätten. Med anledning av detta begärs ett tillkännagivande i den nyssnämnda s-motionen.

Bakgrund

Den arbetsrättsliga lagstiftningen

Sedan mitten av 1980-talet har det i riksdagen återkommande framställts krav från de borgerliga partierna om en mera genomgripande översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Motionerna har avslagits med hänvisning till att det funnits en bred uppslutning kring huvudtankarna i den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det har varit utskottets uppfattning att utvecklingen inom lagstiftningen och inom avtalsområdet varit till gagn för såväl arbetstagarna som näringslivet och samhället i dess helhet. Man har också beaktat att lagarna i viktiga delar består av ganska allmänt hållna grundregler som kan jämkas och utvecklas genom avtal, så att tillämpningarna kan anpassas till bransch- eller arbetsplatsförhållanden.

Hösten 1990 framförde emellertid utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1990/91:AU6 Medbestämmande i arbetslivet att vissa förhållanden nu gjorde det naturligt att väcka frågan om en mer allmän översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Utskottet utgick från att regeringen skulle inleda ett sådant översynsarbete med beaktande av de allmänna synpunkter som utskottet anlagt utan något initiativ från riksdagens sida.

Den 15 augusti innevarande år beslutade den tidigare socialdemokratiska regeringen att en kommitté skulle tillkallas för att göra en översyn av medbestämmandelagen och den centrala arbetsrättsliga lagstiftningen i övrigt (dir. 1991:76). Förutom mera övergripande frågeställningar tar direktiven upp vissa frågor på medbestämmandelagens, anställningsskyddets och förtroendemannalagens område som bör belysas eller undersökas särskilt av utredningen. Enligt direktiven bör uppdraget slutföras före utgången av 1993.

Arbetsmarknadsutskottet har nyligen behandlat ett stort antal motioner från den allmänna motionstiden vid föregående riksmöte. I dessa motioner redovisade moderata samlingspartiet, folkpartiet liberalerna och centern sin syn på behovet av förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen. Förslag fanns också från vänsterpartiet och miljöpartiet de gröna liksom från enskilda motionärer. I sitt av riksdagen godkända betänkande (1991/92:AU1 Medbestämmande och anställningsskydd m.m.) ser utskottet med stor tillfredsställelse på att en bred översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen nu kommer till stånd. Utskottet utgår i betänkandet från att regeringen ger det fortsatta arbetet en inriktning som ligger i linje med de synpunkter, uppslag och konkreta förslag som kommit till uttryck i de borgerliga parti- resp. kommittémotionerna. Eftersom någon åtgärd från riksdagens sida därför inte kunde anses behövlig avstyrktes dessa motioner.

Socialdemokraterna reserverade sig i fråga om motiveringen och konstaterade att de borgerliga motionernas allmänna krav om översyn blivit tillgodosedda genom s-regeringens direktiv. Med hänvisning till skiljaktigheterna i synen på inriktningen av översynsarbetet borde motionerna i övrigt inte föranleda någon åtgärd enligt reservanterna.

Arbetsförmedlingsmonopolet

Den i dag gällande lagen med vissa bestämmelser om arbetsförmedling antogs 1935. Lagen grundar sig på en ILO-konvention som i princip förbjuder privat arbetsförmedling som drivs i förvärvssyfte. Så länge som Sverige är bundet av denna konvention kan inte privat vinstsyftande arbetsförmedling tillåtas utom i vissa undantagsfall. En medlemsstat som ratificerat konventionen är bunden för tioårsperioder. Efter varje sådan period kan staten inom ett år säga upp konventionen. Om så ej sker uppstår bundenhet för en ny tioårsperiod. En uppsägning träder i kraft ett år efter det att den registrerats hos ILO.

En fråga med anknytning till arbetsförmedlingslagen är i vad mån s.k. uthyrning av arbetskraft, t.ex. genom skrivbyråer, skall anses som arbetsförmedling och därmed vara straffbar i den mån verksamheten sker i förvärvssyfte. I rättspraxis har i flera fall sådan verksamhet ansetts som olaga arbetsförmedling och lett till straffrättslig påföljd.

Riksdagen antog i våras (prop. 1990/91:124, AU20, rskr. 304) en ny lag (SFS 1991:746) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Lagen innebär att uthyrning av arbetskraft bryts ut ur arbetsförmedlingsbegreppet och legaliseras. Vissa regler uppställs dock för den som hyr ut eller hyr in arbetskraft. Det principiella förbudet

mot privat arbetsförmedling i förvärvssyfte bibehålls, men undantag görs i lagen för viss artistverksamhet och för s.k. head-hunting avseende personer som skall ha företagsledande ställning, vilket kan tillåtas efter beslut av AMS. Därutöver utvidgas möjligheterna att bedriva sådan icke förvärvssyftande arbetsförmedling som parterna inom ett avtalsområde är överens om. Den nya lagen skall träda i kraft den 1 januari 1992.

Arbetslöshetsförsäkringen

Den svenska arbetslöshetsförsäkringen är frivillig. Försäkringen handhas av de erkända arbetslöshetskassorna, som står under tillsyn av AMS. Det stora flertalet medlemmar är kollektivt anslutna till kassan genom närstående intresseorganisationer (fackförbund eller företagargorganisationer). Ungefär 80 % av de förvärvsverksamma omfattas av försäkringen.

Förslag om en obligatorisk försäkring har lagts fram flera gånger under 1900-talet, senast av ALF-utredningen i slutet av 1970-talet. Förslagen har inte genomförts. Sedan lång tid har det gjorts framställningar i ämnet genom motioner i riksdagen från de borgerliga partierna.

Propositionen och motionerna

Allmän inriktning

Enligt proposition 51 skall den nya småföretagspolitiken ha som huvudsakligt innehåll bl.a. att lagar och andra regler på olika områden förenklas och om möjligt tas bort. Som exempel nämns (avsnitt 3.5) att småföretagaren och de anställda ofta på ett enkelt och informellt sätt kan lösa olika problem, vilket enligt propositionen bör beaktas vid utformningen av den arbetsrättsliga lagstiftningen.

I avsnitt 9 redovisar regeringen mer konkret sin bedömning att det finns anledning att se över vissa frågor inom den arbetsrättsliga lagstiftningen. Det framhålls att vissa delar av arbetsrätten är av särskild vikt för småföretagen. I utredningsarbetet avseende den arbetsrättsliga lagstiftningen skall ges direktiv om att vissa frågor skall behandlas med förtur och avslutas hösten 1992. Det gäller vidgad möjlighet till provanställning, förbud mot blockad av företag utan anställda och avskaffande av den fackliga vetorätten vid entreprenader. I det kommande utredningsarbetet skall enligt propositionen även frågor om turordning vid uppsägning och arbetsrättsliga skadestånd ingå. Regeringen tar i detta avsnitt även upp arbetsförmedlingsmonopolet och arbetslöshetsförsäkringen.

Socialdemokraterna motsätter sig enligt sin kommittémotion N9 av Mona Sahlin m.fl. den aviserade regeringspolitiken som de menar innebär att de fackliga organisationerna skall försvagas och arbetsgivarernas ställning stärkas. Förslagen medför enligt motionärerna minskat anställningsskydd och minskade möjligheter till inflytande på arbetsplatsen. Det är dessutom fel att införa särskilda regler för småföreta-

gen. De anställda där har ett särskilt behov av skyddsregler, anser motionärerna. Regeringens förslag kan i själva verket bli negativa för utvecklingen i småföretagen, som får svårare att rekrytera personal om en anställning där innebär sämre anställningsskydd och medinflytande. Socialdemokraternas uppfattning är att de förutnämnda direktiven för den arbetsrättsliga översynen som s-regeringen beslutade om i augusti innevarande år bör gälla även fortsättningsvis, och de begär ett tillkännagivande om detta.

Utskottet övergår härefter till de enskilda förslagen med anslutande motionsyrkanden.

Vidgad möjlighet till provanställning

Enligt 6 § anställningsskyddslagen får avtal träffas om tidsbegränsad provanställning, om provtiden är högst sex månader. Ett syfte med regeln är att underlätta för arbetssökande att få anställning. Den gör det också möjligt för båda parterna i ett anställningsförhållande att avgöra om arbetstagaren är lämplig för arbetet. Reglerna är dispositiva. Kollektivavtalen på arbetsmarknaden innebär ofta ett mer begränsat utrymme för provanställning än vad lagen anger.

En förutsättning för att en provanställning verkligen skall kunna fylla en funktion är att den kan pågå under så lång tid att arbetstagaren verkligen får möjlighet att visa sin duglighet, sägs det i propositionen. Den arbetsrättsliga utredningen skall med förtur utreda lagändringar som på olika sätt vidgar möjligheten till provanställningar.

Socialdemokraterna anför i den förutnämnda motionen N9 att regeringens resonemang kring provanställningsreglerna tyder på att dispositiviteten i lagstiftningen ifrågasätts. Reglerna om tidsbegränsad anställning bör alltså vara dispositiva, anser motionärerna, varför de inte finner något skäl att ändra provanställningsreglerna.

Ny Demokrati uttrycker i sin motion N16 av Ian Wachtmeister och Bengt Dalström sympati med propositionens anda, men har förslag som man anser skulle göra det möjligt att nå de uppsatta målen snabbare. Partiet anser att riksdagen omedelbart skall förlänga tiden för provanställning till 12 månader, till nytta för både företag och arbetssökande, inte minst ungdomar. I andra hand bör riksdagen begära förslag hos regeringen till lagändring av motsvarande innehåll.

Vänsterpartiet motsätter sig enligt kommittémotion N14 av Karl-Erik Persson m.fl. vidgade möjligheter till provanställning. Den som är provanställd är nästan helt rättslös och kan bli offer för godtycke, sägs det. Partiets inställning är att svaga grupper på arbetsmarknaden bör hjälpas med andra metoder.

I 38—40 §§ medbestämmandelagen (MBL) finns regler om facklig vetorätt. Bestämmelserna innebär att en arbetstagarorganisation har möjlighet att hindra arbetsgivaren att anlita entreprenör om åtgärden kan antas medföra åsidosättande av lag eller av kollektivavtal för arbetet eller på annat sätt strida mot vad som är allmänt godtagat inom parternas avtalsområde.

I propositionen påpekas att prövningen av om entreprenören kan antas bryta mot lag eller avtal enligt praxis enbart får avse sådana brott som kan påverka entreprenörens egna anställda, t.ex. brott mot MBL, kollektivavtal och reglerna om arbetsgivaravgifter. Nuvarande regler och den tillämpning som dessa ger möjlighet till är enligt regeringens uppfattning inte rimliga. Entreprenörens eventuella överträdelser mot den egna personalen skall bevakas av dess egna fackliga organisationer och eventuella brott mot skatteregler m.m. genom normalt rättsligt förfarande. Regeringen anser att lagstiftningens tillämpning fått orimliga konsekvenser för många mindre företag och även kommit att utgöra en begränsning av etableringsfriheten. Enligt propositionen kommer den arbetsrättsliga utredningen att få i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett avskaffande av vetorätsreglerna.

Socialdemokraterna påpekar i sin motion N9 av Mona Sahlin m.fl. att vetoreglerna spelar en viktig roll när det gäller att skydda inte minst de mindre företagen från konkurrens med oseriös verksamhet.

Även vänsterpartiet, som motsätter sig förslaget, framhåller reglernas syfte att förhindra oseriös entreprenadverksamhet. Partiet anser det enligt sin motion N14 vara orimligt att avskaffa vetorätten utan att det kan visas att den missbrukats och påpekar att en facklig organisation som utövar veto utan saklig grund kan ådömas skadestånd.

Turordningsreglerna

Enligt 22 § lagen om anställningsskydd (LAS) skall arbetsgivaren iakttä vissa turordningsregler vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Huvudregeln är att längre anställningstid ger företräde, "sist-in-först-ut"-principen. Om arbetstagaren endast efter omplacering kan beredas fortsatt arbete gäller som villkor för företrädesrätten att arbetstagaren har tillräckliga kvalifikationer för det fortsatta arbetet. Avsteg kan göras från reglerna genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation.

Turordningsreglerna kan vålla problem, särskilt i små och medelstora företag, sägs det i propositionen. Vid driftsinskränkningar är det angeläget för både företaget och de anställda att den arbetsstyrka som blir kvar får en sammansättning som gör fortsatt effektiv verksamhet möjlig. Regeringen anser att en kartläggning bör ske av praxis vid avsteg från turordningsreglerna inom ramen för den arbetsrättsliga utredningen. Därefter kan utredningen lägga fram förslag om eventuellt erforderliga förändringar. Det allmänna syftet skall enligt propositionen vara att främja väl fungerande företag som kan ge anställningstrygghet.

Vänsterpartiet anser enligt motion N14 att det vore djupt olyckligt att låta arbetsbristuppsägningar styras av arbetsgivarens urval i fråga om vilken arbetskraft han bedömer som viktigast att behålla. Sådana regler skulle också innebära att de anställda blev mer tveksamma att framföra berättigad kritik t.ex. mot brister i miljöskyddsarbetet.

Arbetsrättsliga skadestånd

Det är svårt att överblicka och efterleva ett så omfattande regelsystem som det arbetsrättsliga, anføres det i propositionen. Inte minst gäller det de små företagen som inte kan ha tillgång till egen arbetsrättslig expertis. Skadestånd till fackliga organisationer vid vissa bagatellartade brott mot vissa varsel- och underrättelseskyldigheter, som i realiteten saknar betydelse för en enskild person, kan enligt propositionen sättas i fråga. Skadestånden för mindre företag kan vara mycket stora i förhållande till omsättningen, sägs det vidare. Reglerna kommer enligt propositionen att bli föremål för översyn.

När det gäller den s.k. tvåhundrakronorsregeln vid olovlig stridsåtgärd anges att regeringen återkommer med förslag i särskild ordning. En väsentlig höjning av skadeståndet aviseras.

Vänsterpartiet anser att regeringen inte berör den relevanta frågan om skadestånd för bagatellartade brott verkligen utdöms och inte heller om det i själva verket är så att skadestånden för de stora företagen är så små att de inte får någon preventiv verkan. Partiet begär ett tillkännagivande om detta i den förutnämnda motionen N14.

Arbetsförmedling

Enligt propositionen förbereds ett förslag som syftar till att avskaffa det s.k. arbetsförmedlingsmonopolet senast fr.o.m. den 1 juli 1993. Inom kort kommer initiativ att tas till att Sverige säger upp den förut berörda ILO-konventionen. Privata eller fristående arbetsförmedlingar som komplement till den offentliga arbetsförmedlingen innebär fördelar i form av ökad flexibilitet och anpassningsförmåga, vilket är en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad, sägs det i propositionen. En utredning skall få i uppdrag att lämna förslag till en avreglering och också att behandla frågan om uthyrning av arbetskraft.

I socialdemokraternas motion N9 framhålls den offentliga arbetsförmedlingens viktiga roll för möjligheten att driva en framgångsrik arbetsmarknadspolitik. Partiet motsätter sig en uppsägning av konventionen. Synnerligen starka skäl krävs för uppsägning varför det är bättre att verka för en förändring av konventionen om man har synpunkter på innehållet, anför motionärerna. Partiet är också emot ytterligare vinstsyftande arbetsförmedlingar. Ett avskaffande av nuvarande system skulle få långtgående konsekvenser i skilda hänseenden, sägs det, varför motionärerna förutsätter att regeringen låter en parlamentarisk utredning analysera situationen. Deras uppfattning är också att regeringen bör avvakta hur den nya arbetsförmedlingslagen fungerar innan man överväger avgörande förändringar i lagstiftningen.

Ett avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet innebär risk för att den offentliga förmedlingen inskränks till att betjäna svårplacerad arbetskraft, anför vänsterpartiet i motion N14. I alla händelser saknas underlag för slutsatsen att effekterna ur samhällets och den enskildes synpunkt skulle vara övervägande positiva, menar motionärerna.

Utskottets överväganden

Utskottet har som förut nämnts nyligen i betänkandet 1991/92:AU1 Medbestämmande och anställningsskydd m.m. uttryckt sin stora tillfredsställelse med att en översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen skall komma till stånd. När nu regeringen i proposition 51 aviserar att lagar och andra regler skall förenklas överensstämmer detta med utskottets grundläggande syn på frågan om behovet av en reformering av det arbetsrättsliga systemet. Det är vidare ytterst angeläget att snabbt se över vissa frågor där dagens regler i onödan kan få negativa effekter på arbetsmarknaden. De områden som pekas ut som sådana som bör behandlas med förtur, alltså vidgade möjligheter till provanställning, blockader mot företag utan anställda och den fackliga vetorätten, utmärks av att de är av vital betydelse för många mindre företag. På något längre sikt är det också angeläget — inte minst med hänsyn till småföretagen — att se över och eventuellt komma med förslag till förändringar på de övriga områdena, dvs. turordningen vid uppsägning, skadestånden, arbetsförmedlingen och arbetslöshetsförsäkringen. Utskottet ställer sig alltså positivt till regeringens propåer i avsnitt 9.1—9.7.

I socialdemokraternas krav att s-regeringens direktiv till den arbetsrättsliga översynen skall gälla också fortsättningsvis ligger att partiet har en annan syn än regeringen på behovet av förändringar i lagstiftningen bl.a. i de hänseenden som nu redovisas.

Arbetsmarknadsutskottet har i det nyssnämnda betänkandet utgått från att det fortsatta arbetet med den arbetsrättsliga översynen ges en inriktning i linje med synpunkter, uppslag och konkreta förslag som framförts i parti- och kommittémotioner av moderata samlingspartiet, folkpartiet liberalerna och centern. Den översyn av arbetsrätten som redovisas i proposition 51 avser just sådana frågor som tagits upp i dessa motioner. S-regeringens direktiv har i väsentliga hänseenden andra utgångspunkter och annan inriktning. Det är enligt utskottets mening därför närmast en självklarhet att dessa direktiv måste revideras på flera viktiga punkter. Motion N9 avstyrks således i denna del.

Utskottet övergår nu till de enskilda frågor som aktualiserats i motionsyrkanden.

Vad först gäller Ny Demokratis krav i motion N16 att riksdagen skall besluta om tolv månaders provanställning anser utskottet att frågan om vidgade möjligheter till sådan anställning bör beredas på det sätt som regeringen föreslagit. Om den lämpligaste lösningen ligger i att utvidga lagens tidsgräns eller i någon annan förändring, liksom konsekvenserna av olika lösningar, bör utredas på sedvanligt sätt.

Utskottet avstyrker således motionens begäran enligt yrkande 4 om att riksdagen omedelbart skall ändra lagen. I det anförda ligger även ett avstyrkande av motionens andrahandskrav enligt yrkande 5.

Utskottet kan inte instämma med vänsterpartiet i dess allmänt negativa syn på provanställningar enligt motion N14. Partiet bortser från att möjligheten till provanställning kan vara till gagn för de arbetssökande, inte minst för personer som har svårt att få en fast fot på arbetsmarknaden.

Inte heller kan utskottet ansluta sig till vänsterpartiets avvisande av propositionens propåer om vetorätsreglerna i medbestämmandelagen. Reglerna hygger enligt utskottets mening på en principiellt felaktig tankegång om vem som skall bevaka entreprenörens eventuella lag- och avtalsbrott. Om reglerna i praktiken faktiskt kommit att försvåra för många mindre företag talar detta än tydligare för att man med förtur utreder förutsättningarna för ett avskaffande av vetorätsreglerna.

I fråga om turordningsreglerna ser utskottet det som angeläget att en kartläggning sker såsom aviserats i propositionen. Det är för tidigt att nu ha någon bestämd uppfattning om och i så fall hur reglerna bör förändras. Något tillkännagivande av det slag som vänsterpartiet begär kan därför inte anses påkallat.

Vad slutligen gäller de arbetsrättsliga skadestånden anser utskottet — liksom för övrigt också vänsterpartiet — att en översyn är önskvärd. Vänsterpartiet har dock andra utgångspunkter för sin uppfattning om behovet av en översyn, varför utskottet inte heller i denna del är berett att göra något uttalande med anledning av partiets motion.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet vänsterpartiets begäran om tillkännagivanden enligt motion N14 yrkandena 1—4. Utskottet vill samtidigt erinra om att det självfallet är en regering ohetaget att ta de utredningsinitiativ som den anser behövliga. Det är en annan sak att det i sista hand kan bli en uppgift för riksdagen att ta ställning till utredningsresultatet.

Utskottet övergår nu till avsnittet om arbetsförmedlingsmonopolets avskaffande och därtill anknyttande frågor.

Tanken på att tillåta privata eller andra fristående arbetsförmedlingar som komplement till den offentliga förmedlingen har enligt utskottets uppfattning goda skäl för sig. Det väsentliga är att öka flexibiliteten och att åstadkomma lösningar som tillgodoser de krav som ställs i dag — och kommer att ställas i ökad utsträckning i framtiden — på specifik kunskap om olika delar av arbetsmarknaden och på särskild service till arbetsgivare och arbetssökande. Utskottet uppskattar alltså de avregleringsinitiativ som redovisas i propositionen och som förutsätter en uppsägning av ILO-konventionen. I sammanhanget måste det dock understrykas att ett ökat utrymme för fristående förmedlingar inte innebär en nedvärdering av den offentliga förmedlingens roll på arbetsmarknaden.

Av det anförda följer att utskottet inte kan ställa sig bakom det socialdemokratiska kravet om tillkännagivanden att ytterligare vinstsyftande förmedlingar inte skall tillåtas och att ILO-konventionen inte skall sägas upp. Motion N9 yrkandena 3 och 4 avstyrks således.

Utskottet kan inte heller ansluta sig till den negativa syn på en avreglering som vänsterpartiet ger uttryck för. Även motion N14 avstyrks således i denna del.

Negativ föreningsrätt

Med anledning av regeringens bedömning i avsnitt 4 i fråga om den s.k. negativa föreningsrätten begär socialdemokraterna i den förutnämnda motionen N9 yrkande 1 av Mona Sahlin m.fl. ett tillkännagivande om att något förstärkt grundlagsskydd inte bör genomföras i detta hänseende.

I motionen förs ett tämligen ingående resonemang mot ett grundlagsskydd för den negativa föreningsrätten. Motionärerna utgår från att vad regeringen åsyftar är ett sanktionerat civilrättsligt skydd som blir grundlagsfäst, enligt dem förmodligen i avsikt att ge arbetsgivare bättre skydd mot fackliga organisationer. Resonemanget går i korthet ut på att en sådan ordning skulle innebära att den negativa föreningsrätten får ett starkare skydd i grundlag än vad den positiva föreningsrätten har i vanlig lag.

Ärenden som rör grundlagarna hör till konstitutionsutskottets beredningsområde. Arbetsmarknadsutskottet vill ändå med anledning av motionen framhålla att regeringen i den nu behandlade propositionen inte redovisar någon slutlig ståndpunkt om en grundlagsändring utan enbart sin avsikt att låta utreda frågan genom en parlamentarisk kommitté. Redan av hänsyn härtill saknas enligt utskottets uppfattning skäl för riksdagen att göra något uttalande av det slag som begärs i motionen, vilken således avstyrks i motsvarande del.

Stockholm den 4 december 1991

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Mona Sahlin

I beslutet har deltagit: Mona Sahlin (s), Elver Jonsson (fp), Anders G Högmark (m), Kjell Nilsson (s), Georg Andersson (s), Marianne Andersson (c), Lahja Exner (s), Charlotte Cederschiöld (m), Sten Östlund (s), Harald Bergström (kds), Laila Strid-Jansson (nyd), Monica Öhman (s), Isa Halvarsson (fp), Johnny Ahlqvist (s) och Kent Olsson (m).

Från vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Karl-Erik Persson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

Avvikande meningar

1. Allmän inriktning

Mona Sahlin, Kjell Nilsson, Georg Andersson, Lahja Exner, Sten Östlund, Monica Öhman och Johnny Ahlqvist (alla s) anser att den del av utskottets yttrande under Utskottets överväganden som börjar med "Utskottet har" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att de direktiv för översyn av den arbetsrättsliga lagstiftningen som den socialdemokratiska regeringen beslutade om i augusti 1991 bör ligga fast. Målsättningen skall vara ett fortsatt demokratiskt arbetsliv med ett verkligt inflytande för löntagarna och deras fackliga organisationer. Den övergripande ambitionen bör, såsom anges i direktiven, vara att finna regler som stimulerar till att kollektivavtal träffas om ett konkret och decentraliserat inflytande för löntagarna. I fråga om anställningsskyddet bör enligt utskottets mening utredningsarbetet ta sikte på åtgärder för att befästa grundläggande principer om trygghet i anställningen.

De förslag som aviseras i proposition 51 ligger i linje med den nya regeringens politik som innebär ett minskat anställningsskydd och minskade möjligheter till inflytande på arbetsplatsen. De fackliga organisationerna skall försvagas och arbetsgivarnas ställning stärkas. Utskottet motsätter sig bestämt en sådan politik.

Regeringen väljer fel väg när man i stället för att öka förutsättningarna för samarbete mellan parterna rubbar balansen genom att försvaga löntagarnas ställning. Dessutom kan förslagen motverka sitt angivna syfte att underlätta utvecklingen i småföretagen. Risken finns nämligen att de mindre företagen får svårigheter att rekrytera personal om en anställning där innebär sämre anställningsskydd och sämre medinflytande. Om vetoreglerna slopas försämrars möjligheterna att förhindra konkurrens med oseriös verksamhet. Till detta kommer att det enligt utskottets mening är principiellt felaktigt med särskilda regler för småföretag.

Regeringens propå när det gäller provanställningar tyder dessutom på att man är beredd att inskränka dispositiviteten i lagstiftningen. Detta strider mot en av grundtankarna inom arbetsrätten, nämligen att parterna genom kollektivavtal skall kunna reglera branschspecifika problem. Med hänvisning till det anförda tillstyrker arbetsmarknadsutskottet motion N9 yrkande 2.

2. Provanställning

Laila Strid-Jansson (nyd) anser att den del av utskottets yttrande under Utskottets överväganden som börjar med "Vad först" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar regeringens uppfattning att det är nyföretagandet som måste bli ekonomins spjutspets mot framtiden och att det är i småföretagen som de nya möjligheterna och de nya jobben finns. Som fram-

hålls i Ny Demokratis motion N16 måste åtgärderna mot den svenska krisen vara omfattande och snabba. De begränsade möjligheter som finns i dag att utnyttja provanställning verkar hämmande på företagens vilja att nyanställa. En förlängd provanställningstid skulle vara till nytta både för företag och arbetssökande, inte minst ungdomar. Utskottet anser därför liksom motionärerna att riksdagen omgående bör besluta om att prövotiden förlängs till 12 månader. Motion N16 tillstyrks således i motsvarande del.

3. Arbetsförmedlingsmonopolets avskaffande m.m.

Mona Sahlin, Kjell Nilsson, Georg Andersson, Lahja Exner, Sten Östlund, Monica Öhman och Johnny Ahlqvist (alla s) anser att den del av utskottets yttrande under Utskottets överväganden som börjar med "Tanken på" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet tar bestämt avstånd från regeringens propåer om att säga upp ILO-konventionen för att sedan kunna tillåta ytterligare vinstsyftande arbetsförmedlingar. Enligt utskottets uppfattning krävs synnerligen starka skäl för att Sverige skall säga upp en konvention av detta slag. Om man har synpunkter på konventionens innehåll är det, såsom påpekas i den socialdemokratiska motionen N9, bättre att verka för att en förändring sker.

Regeringens inställning tyder på att man bortser från den utomordentligt viktiga roll som den offentliga arbetsförmedlingen spelar för att Sverige skall kunna driva en framgångsrik arbetsmarknadspolitik. Ingenting talar för att arbetsmarknaden skulle fungera bättre om fältet släpptes fritt för privata vinstsyftande förmedlingar. Det krävs djupgående analyser av vilka konsekvenser ett avskaffande av det nuvarande systemet skulle få för arbetsmarknadens funktionssätt. Därför bör en så långtgående förändring som den regeringen aviserar absolut inte komma till stånd utan att en parlamentarisk utredning först ingående analyserat frågan.

Under alla förhållanden anser utskottet att den nya arbetsförmedlingslagen bör få verka en tid innan man överväger ytterligare förändringar.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att riksdagen bör göra de uttalanden som begärs i motion N9 yrkandena 3 och 4.

4. Negativ föreningsrätt

Mona Sahlin, Kjell Nilsson, Georg Andersson, Lahja Exner, Sten Östlund, Monica Öhman och Johnny Ahlqvist (alla s) anser att den del av utskottets yttrande under avsnittet Negativ föreningsrätt som börjar med "Ärenden som" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i socialdemokraternas uppfattning i motion N9 när det gäller skyddet för den negativa föreningsrätten. Tanken att införa ett grundlagsskydd av det slag som regeringen synes vara inne på ter sig närmast befängd. Såsom påpekas i motionen skulle det leda

till den orimliga konsekvensen att en arbetsgivare som vägrar anställa någon med motiveringen att den arbetssökande är medlem i en facklig organisation inte bryter mot vare sig grundlag eller annan lag, medan en arbetsgivare som vägrar anställa därför att den arbetssökande inte är medlem bryter mot grundlag.

Utskottet kan inte ställa sig bakom förslag vars egentliga syfte är att försvaga de fackliga organisationerna. Något förstärkt grundlagsskydd för den negativa föreningsrätten bör således inte genomföras. Om frågan trots allt skulle bli föremål för utredning måste självfallet också den positiva föreningsrätten ingå i utredningens uppdrag.

Med hänvisning till det anförda tillstyrks motion N9 i den nu berörda delen.

Meningsyttring av suppleant

Meningsyttring får avges av suppleant från vänsterpartiet, eftersom partiet inte företräds av ordinarie ledamot i utskottet.

Karl-Erik Persson (v) anför:

De förslag som nu aviseras av regeringen syftar till att försvaga både den anställdes och de fackliga organisationernas rättsliga position, något som vänsterpartiet inte kan godta.

Med ett vidgat utrymme för provanställningar ökar rättslösheten och risken för godtycke. En slopad vetorätt för facket skulle innebära försämrade möjligheter att hindra oseriös verksamhet. Regeringen tycks här bortse från att den fackliga organisationen utövar sitt veto under skadeståndsansvar. När det gäller turordningsreglerna bör man enligt min mening hålla fast vid de principer som sedan länge varit rådande på arbetsmarknaden, nämligen att låta längre anställningstid ge företräde. En ordning där arbetsgivaren fick styra urvalet skulle vara djupt olycklig. Arbetstagaren skulle inför risken att uppfattas som besvärlig hålla inne med berättigad kritik av t.ex. arbetsförhållanden och arbetsmiljö. Även den aviserade översynen av de arbetsrättsliga skadestånden har felaktiga utgångspunkter. Det verkliga problemet är att skadestånden ibland är så låga att de inte alls får någon preventiv effekt.

När det gäller avskaffande av arbetsförmedlingsmonopolet måste man beakta den påtagliga risken för att den offentliga förmedlingens arbete inskränks till att betjäna särskilt svårplacerad arbetskraft. Något faktaunderlag finns inte som talar för att ett avskaffande skulle få övervägande positiva effekter från samhällets och den enskildes synpunkt.

Med hänvisning till vad som anförts anser jag att vänsterpartiets motion N14 bör tillstyrkas.